

NARRATÍV MEGNYILATKOZÁSOK A JOGI SZAKNYELVBEN

DOBOS CSILLA

Miskolci Egyetem, Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék

3515 Miskolc, Egyetemváros

nyedobos@uni-miskolc.hu

Kivonat: Elemzésünk azt vizsgálja, hogy a narratívumokra jellemző általános szabályok (az előreutalás szabálya, a narratív orientáció szabálya, a narratív sorbarendezés szabálya és a narratív válasz szabálya) hogyan érvényesülnek egy olyan speciális szakmai kontextusban, mint amilyen a jog. A jogi narratívumok szerveződését irányító szabályok mellett szó esik azokról az eltérésekről is, amelyek alapvetően különböztetik meg a hétköznapi diskurzusra jellemző narratívumokat a jogi narratív megnyilatkozásoktól.

Kulcsszavak: jogi diskurzus, narratív megnyilatkozás, jogi narratívum, narratív szabályok

Bevezetés

A nyelv egyik alapvető funkciója, hogy segítségével történeteket ismertessünk, történeteket meséljünk el, vagyis narratív megnyilatkozásokat hozzunk létre. A narratívumokban a minket körülvevő világnak olyan reprezentációja jön létre, amelyben meghatározott térben és időben meghatározott cselekvők – meghatározott célok elérése érdekében – meghatározott cselekvéseket hajtanak végre (Tátrai 2005). A narratívumok létrehozásában és befogadásában ezért központi szerepet játszik annak a nézőpontnak a meghatározása, amelyből a beszélő a cselekvésekről és annak körülményeiről beszámol. Különösen fontos mindez abban az esetben, ha a megnyilatkozó olyan személynek számol be az eseményekről, akinek nincs közvetlen kapcsolata a narratívum tárgyát képező események fizikai világával. A narratívumot befogadó személy világát ebben a prototipikusnak nevezhető esetben a történetmondó világa és a történet világa közötti referenciális kapcsolat hiánya jellemzi. Ezen referenciális deficitet hivatottak – legalábbis részben – pótolni azok a szabályok, amelyek a narratívumok létrehozását és szerveződését irányítják. Mivel a narratívumok a diskurzusokba illeszkednek és azok szerves részét képezik, létrehozásukra és befogadásukra – a speciális narratív szabályok mellett – a beszélgetés általános szabályai is vonatkoznak.

1. A jogi diskurzus irányításának jellemző szabályai

A hétköznapi verbális interakcióhoz hasonlóan, a jogi diskurzust is szabályok irányítják. Alapvető eltérések tapasztalhatók azonban e szabályok minőségében, érvényességük erejében, valamint a megszegésük következményeként jelentkező szankciók meglétében, illetve hiányában.

A nyelvtudomány a hétköznapi használattól eltérő módon értelmezi a szabály fogalmát (Labov – Fanshel 1997: 395-399). A legtöbb ember számára a **szabály** olyan kötelező érvényű, explicit módon megfogalmazott utasítás, előírás vagy törvény, amelynek követése egyfajta vezérfonalat jelent cselekvéseink és viselkedésünk során, be nem tartása pedig bizonyos következményekkel jár, esetleg büntetést von maga után. Ezzel szemben a **beszélgetési szabályok** többnyire olyan implicit, a tudatosság szintje alatt érvényesülő, kötelező jellegű, invariáns szabályok, amelyek egy adott szociokulturális kontextusban a sikeres kommunikáció megvalósulását biztosítják. Ezek a szabályok általában akkor

emelkednek a tudatosság szintjére, ha megsértjük vagy figyelmen kívül hagyjuk őket, és ennek következményeként egyfajta devianciát tapasztalunk az interakcióban. Például a kérések esetében a beszédpartnertől kötelezően elvárt reakció az, hogy valamilyen módon reagáljon a kérésre, akár teljesíti, akár visszautasítja azt.

A jogi diskurzust meghatározó szabályok sajátosságait az általános értelemben vett szabályok (beleértve a jog által hozott szabályokat is) és a nyelvészek által használt szabályfogalom közötti tartományban kell keresnünk. Egyrészt ugyanis – a hétköznapi diskurzushoz hasonlóan – a jogi diskurzusra is jellemzőek a fentebb említett kötelező érvényű, invariáns beszélgetési szabályok, amelyek azt fejezik ki, hogy „a beszélőnek nincs más választása, mint hogy egy adott akciót ugyanúgy értelmez, ahogy a társadalom összes tagja tenné” (Labov – Fanshel 1997: 399). Másrészt azonban a jogi diskurzust meghatározzák azok a jogszabályokban rögzített előírások is, amelyeknek be nem tartása jogkövetkezményekkel jár, s a körülményektől függően esetleg szankciókat is vonhat maga után. Gondoljunk például arra, hogy a jog bizonyos esetekben előírja a feltehető kérdések tulajdonságait, illetve a kérdésfeltevés módját. A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény értelmében a bírósági eljárás során a vádlott vagy a tanú kihallgatásakor nem tehető fel a választ magában foglaló, a feleletre útmutatást tartalmazó, a nem bizonyított tény vagy valótlan tény állítását magában foglaló, valamint a törvénnyel össze nem egyeztethető ígéretet tartalmazó kérdés, illetve olyan kérdés, amely nem tartozik a tárgyalat ügyhöz. Nem tehető fel továbbá a tanú emberi méltóságát vagy a tárgyalás tekintélyét sértő, illetve a tanút vallomásaának megtételében befolyásoló kérdés sem. Az a tény, hogy bizonyos kérdéstípusok tilalmához hasonlóan, a jog bizonyos esetekben megtiltja a válaszadás lehetőségét is, szintén a jognak a diskurzus szerveződésébe történő aktív beavatkozását tükrözi. A tanács elnöke ugyanis megtilthatja a feleletet az olyan kérdésekre, amelyek a vádlott befolyásolására alkalmasak, a választ magában foglalják, nem az ügyre tartoznak, arra illetéktelen személy tette fel azokat, a tárgyalás tekintélyét sértik vagy ismételten ugyanarra a tényre irányulnak.¹

A jogi diskurzus tehát nemcsak az általános beszélgetési szabályok, hanem jogszabályok által is szervezett és irányított verbális interakciós cselekvés, melynek ismérveit a hétköznapi diskurzus, illetőleg az attól való eltérések és különbözőségek alapján tudjuk meghatározni. Miután a narratívumok – a párbeszéd mellett – a jogi diskurzus struktúrájának alapvető részét képezik, a fenti megállapítás a narratív megnyilatkozásokra is érvényes.

2. Jogi narratívumok

A narratív megnyilatkozások olyan beszédesemények, amelyek a világról szerzett tapasztalatokat történetként, azaz **temporálisan** szerveződő eseménysorokként mutatják be (Tátrai 2005: 212). A narratívumokban a mindenkor beszélő a **világ reprezentálásának** egyik tipikus lehetőségét valósítja meg, amikor is a világban végbemenő eseményekről azok időrendi sorrendjében számol be. A jogi narratívumok a jogi diskurzus részét képező beszédesemények, amelyek a jog területén biztosítják a világról szerzett tapasztalatok jogi szempontból releváns vonatkozásainak történetként való reprezentálását. Minthogy a különböző történetek ismertetése a tételes jog, a jogalkalmazás és a jogtudomány területén egyaránt fontos szerepet kap, a jogi narratívumok behálózják a jog egész területét. Jelen tanulmány keretein belül a jogi eljárásra, elsődlegesen a rendőrségi kihallgatások és a bírósági tárgyalások nyelvhasználatára jellemző narratív megnyilatkozások azon

sajátosságait vizsgáljuk, amelyek eltérnek a hétköznapi narratívumok általános tulajdonságaitól.

Nyilvánvaló, hogy ezeket az eltéréseket, és ezáltal a jogi narratívumok ismérveit nemcsak a jogi eljárásban részt vevő személyek (jogi szakemberek és laikusok) meghatározott szerepe és eltérő tudása befolyásolja, hanem mindenekelőtt a jogi diskurzus intézményes jellege, vagyis az, hogy a jogi eljárás – helyben és időben egyaránt – intézményhez kötött. Következésképpen a jogi diskurzus olyan intézményes keretek között folyó szaknyelvi kommunikációs folyamat, amelyben a szereplőknek eltérő kapcsolata van a jog intézményével, ebből adódóan eltérőek az érdekeik, eltérő az érintettségük és a részvételük a ténykonstitúció folyamatában, a döntéshozatalban, valamint a jogi következmények meghatározásában.

A jogi eljárásra jellemző intézményes kommunikáció döntően szakemberek és laikusok közötti interakció, amelynek során az eljárásban részt vevő laikus személyek hétköznapi nyelven előadott megnyilatkozásai jogi szaknyelven megfogalmazott tényállásokká formálódnak át. Ennek során, vagyis a bírósági perekben, illetve az azt megelőző rendőrségi és ügyészségi eljárásokban egyaránt meghatározó szerep jut a laikusok és a jogi szakemberek által előadott narratívumoknak. A bíró ugyanis a különféle rendőrségi és ügyészségi iratokból, valamint a vádlott vagy a tanú vallomásából kap információt a jogeset alapját képező történésekről. A vádlott vagy a tanú ezzel szemben ismeri a valóságbeli történéseket és – az eljárás különböző szakaszaiban – kérdésekre adott válaszaiban, valamint narratív elbeszélések formájában számol be róla.

A jogi eljárás elindítását kiváltó történés általában nem olyan esemény, amely egyetlen mondatban összegezhető, ezért például a vádlottnak lehetőséget kell biztosítani arra, hogy vallomását a mondatnál nagyobb nyelvi egységekben, összefüggően adja elő. Narratív megnyilatkozások esetén az eljárásba bevont laikus személyek tovább tartják maguknál a beszédlépés jogát, mint a párbeszédekben és ennek megfelelően beszédlépéseik is hosszabbak, mint például a kérdés-felelet párszekvenciákban. A jogi narratívum tehát megfelel mindazon kívánalmaknak, amelyek a ténykonstitúció folyamatában a jogilag releváns tények feltárásához szükségesek, mivel alkalmas arra, hogy a múltbéli eseményeket olyan rendezett, több mondatból álló megnyilatkozásként reprezentálja, amely a szóban forgó események időbeli sorrendjét is tükrözi.

2. 1. Az előreutalás szabálya

A beszélgetéselemzéssel foglalkozó szakirodalom nem kevés figyelmet szentel a narratívumok **bevezetésével** és **elkezdésével** kapcsolatos technikák vizsgálatának. A hallgatót ugyanis informálni kell arról, hogy partnere hosszabb beszédlépésre készül és egy időre átveszi az interakció feletti kontrollt az idő és a téma vonatkozásában.

A narratív megnyilatkozások bevezetésének tipikus módja egy olyan általános absztrakt vagy érzelmi jellegű propozíció, ún. **kivonat** megfogalmazása, amelynek illusztrálására a beszélő a narratívumot szánja: *Úgy gondolom, igazam volt. - Azt hiszem, helyesen cselekedtem. - Biztos vagyok benne, hogy ti is így gondoljátok. - Hadd meséljek el valami rendkívüli dolgot* (Labov – Fanshel 1997: 425). A kivonatok általában olyan előre utaló helyettesítőket, azaz pro-formákat tartalmaznak (pl. *igazam volt, helyesen cselekedtem* stb.), amelyek kifejtését majd a narratívum foglalja magában. A narratív megnyilatkozások első szabályát, az előreutalás szabályát Labov és Fanshel (1997: 426) az alábbiak szerint határozza meg: „Ha A úgy fogalmaz meg egy általános propozíciót konkrét

eseményekről, hogy meghatározatlan pro-formát használ, akkor *B* egy múltbeli eseményre való minden ezután következő utalást ezen proposíció általános alanyaként fog értelmezni.”

A múltbeli eseményekről való referálás, a már megtörtént dolgok nyelvi reprezentációja nem egyszerű folyamat, különösen nem, ha az interakció a laikus számára idegen környezetben, kényszerítő erejű szituációban zajlik, amelyben már a diskurzus megkezdése is kötelező és kikényszeríthető lehet (elővezetés, idézés stb). A hétköznapi narratív megnyilatkozásokkal ellentétben a jogi narratívum létrehozásának a helye, ideje és körülményei **jogszabályokban rögzítettek**. Például a vádlottat a még ki nem hallgatott vádlott-társai távollétében kell kihallgatni, illetve a tanács elnöke a vádlott kihallgatásának tartamára a tárgyalóteremből eltávolíthatja azt a már kihallgatott vádlott-társat, akinek jelenléte a vádlottat a kihallgatása során zavarná [1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról, 288. § (1) (2)].

A hétköznapi diskurzusban a **beszélőváltás** rendjének szabályai (Iványi 2001: 79–80) határozzák meg, hogy ki a következő beszélő. Az ún. **külválasztás** esetén a következő beszélőt az addigi beszélő jelöli ki, s ilyenkor csak a választottnak kell, illetve szabad beszélnie. Ha nem történik külválasztás, a beszélgetőpartnerek egyike önválasztással, ún. **belválasztással** nyeri el a következő beszédlépés jogát. Aki elsőként kezd beszélni, az folytathatja a dialógust. Ha sem kül-, sem belválasztás nem történik, az eredeti beszélő folytatja a dialógust.

A hétköznapi diskurzusok beszélőváltási stratégiájára mindhárom lehetőség jellemző. A szituáció, illetve a szereplők és a téma függvénye, hogy melyik szabály kerül előtérbe. Ezzel szemben a jogi diskurzusban a beszélőváltás külválasztással történik, a legtöbb esetben tilos a belválasztás. Az elmondottakból következik, hogy például a vádlott vagy a tanú narratív megnyilatkozásai külválasztás révén jelennek meg az interakcióban. Mindez a jogi eljárás intézményes kötöttségeivel magyarázható: a tárgyalást az interakciós kontrollt teljes egészében gyakorló bíró vezeti, a legtöbb perbeli cselekménnyről a bíró dönt (pl. a felek indítványai, azok elutasítása), a tárgyalás menetét pedig törvények írják elő. A vádlottnak joga van a narratívumot tartalmazó beszédlépés megtételére, igaz ezt a jogát csak külválasztás révén, a tárgyalás meghatározott szakaszában gyakorolhatja. A büntetőeljárás jog értelmében „a vádlottnak lehetőséget kell adni arra, hogy röviden összefoglalva kifejtse a váddal kapcsolatos álláspontját” [1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról, 288. § (3)], illetve „ha a vádlott vallomást kíván tenni, a vádra vonatkozó, a védekezését is magába foglaló vallomását összefüggően adhatja elő.” [1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról, 290. § (1)]

Az alábbi példákban külválasztásnak azt az esetét mutatjuk be, amikor a bíró (B) a vádlott figyelmeztetését követően átadja a vádlottnak (V) a beszédlépés jogát egy narratív megnyilatkozás megtételéhez.²

1.)	B:	<i>Nem köteles vallomást tenni, illetőleg a vallomástételt az eljárás folyamán bármikor megtagadhatja. Ha vallomást tesz, az bizonyítékként felhasználható. Ha nem tesz vallomást, ezzel az eljárás lefolytatását nem akadályozza meg, csupán önmagát fosztja meg a védekezés ezen módjától. Megértette a figyelmeztetésemet?</i>
	V:	<i>Igen.</i>
	B:	<i>Kíván vallomást tenni az ügyben? Kíván nyilatkozni, hogy mi történt?</i>
	V:	<i>Igen.</i>

B:	<i>Hallgatjuk.</i>
V:	<i>Sok mindent nem tudok mondani, de azt tudom, hogy ...</i>

2.)	B:	<i>Nem köteles vallomást tenni, megtagadhatja azt, ha lemond a védekezésről. Amit mond, az a javára is és terhére is értékelhető. A beismerő vallomás, az egy nyomatékos enyhítő körülmény. Megkapta azt a vádat, amit az ügyész nő felolvasott? Érti mivel vádolják?</i>
	V:	<i>Nem.</i>
	B:	<i>Nem érti, mivel vádolják?! Lopással. Alumíniumtáblákat vittek el. Elkövette-e ezt a cselekményt? Bűnös-e ebben? Mondja el!</i>
	V:	<i>Hát, nem követtük el, hát, mert amikor otthonról amikor elindultunk a szőlőbe hárman indultunk el, de mi nem úgy indultunk el, hogy lopni akarunk menni a szőlőbe ilyen gyümölcsöket, hanem ...</i>

Mint ahogyan az a példák alapján látható, a bevezető proposíció kevésbé hangsúlyos szerepet kap a vádlott narratív megnyilatkozásaiban, mivel a bíró kiválasztása biztosítja számára egy hosszabb beszédlépés megtételének jogát. Mindazonáltal a narratívumot bevezető kivonat a vádlott megnyilatkozásában is egy olyan pro-formákat tartalmazó általános proposíció (pl.: *Sok mindent nem tudok mondani, de azt tudom, hogy...*; *Hát, nem követtük el.*), amelyek az elkövetkezendő vallomásra utalnak és a narratívumban kerülnek kifejtésre.

2. 2. A narratív orientáció szabálya

A narratívumok általában időhatározót vagy egyéb, múltbeli eseményre utaló szerkezetet tartalmazó ún. **orientáló mondat**tal kezdődnek, amely a beszélgetés idejétől egyértelműen elkülöníthető (pl.: *amikor otthonról elindultunk*). Az orientáló mondat legfőbb jellemzője, hogy nem önálló elbeszélő beszédcselekvés, és ezért önmagában nem ad preferált választ a feltett kérdésekre (pl.: *Elkövette-e ezt a cselekményt? Bűnös-e ebben?*) A narratív orientáció szabályának értelmében „ha *A* egy, a beszélgetés ideje előtt történt eseményre utal, amely semmilyen beszélgetési szabály szerint sem értelmezhető önmagában teljes beszédcselekvésként, akkor *B* ezt az utalást a rákövetkező narratívum orientációjának fogja tekinteni” (Labov – Fanshel 1997: 427).

Minden narratívum tipikusan azzal kezdődik, hogy az elbeszélő meghatározza a történetek idejét (orientáló mondat), helyét, szereplőit és körülményeit:

A múlt héten pénteken, azaz szeptember 17-én 14.45 órakor értem az esztergomi buszvégállomásra. Én akkor éppen az iskolából mentem haza. Amikor ... utca végére értem, pontosan oda, ahol kezdődik a végállomás, a ... kocsmával szemben, odajött hozzám először egy fiatal, kb. 18 év körüli cigány gyerek...

2. 3. A narratív sorbarendezés szabálya

A narratívum alapszerkezetét a narratív tagmondatok közötti **időbeli** illeszkedés alakítja ki. A narratív sorbarendezés szabálya szerint „egy narratívumban ha *A* egy eseményre olyan S_1 mondatral utal, amelynek van egy múlt- vagy jelenidejű nem statív főigéje, majd egy másik eseményre egy ugyanilyen szerkezet S_2 mondatral utal, akkor *B* úgy hallja, hogy *A* azt

állítja, az S_1 -gyel utalt esemény az S_2 -vel utalt esemény előtt történt” (Labov – Fanshel 1997: 428).

A jogi narratívumokban kiemelten fontos szerepe van a sorbarendezési szabálynak, mivel az egyes tényállási elemek meghatározása gyakran a jogilag releváns történések időbeli sorrendjétől függ:

A híváslista szerint a fiam 2005. november 22-én 21.30 órakor beszélt a sértettel, a beszélgetés 56 másodpercig tartott. A beszélgetést én is hallottam, az teljesen normális hangnemben zajlott. XY ekkor még nem volt részeg és drogot sem fogyasztott, mivel a fiam kérdéseire pontos és szakszerű válaszokat adott. Ezután kb. 23.00 órakor hívtuk XY-t, akkor azonban már nem tudtunk vele beszélni...

Ha a narratív tagmondatok sorrendjét megfordítjuk, megváltozik az eredeti események értelmezése is. Ez a megállapítás egyaránt vonatkozik a hétköznapi és a jogi narratívumokra is, azzal a különbséggel, hogy a jogi narratívumok esetében sokkal nagyobb a jelentősége az események sorrendjének, hiszen – többek között – ezáltal válnak egyes történések jogilag releváns tényállási elemekké és eredményeznek különböző joghatásokat, jogkövetkezményeket.

2. 4. A narratív válasz szabálya

A narratívum olyan interaktív beszédesemény, amely a beszélgetés koherens részét képezi. A hétköznapi társalgásban gyakran előforduló, önválasztással előadott narratív megnyilatkozás a jogi diskurzusra nem jellemző, a jogi eljárás során a narratívumok felszólításra vagy információkérésre adott válaszként kapcsolódnak az interakció szerkezetéhez. A narratív válasz szabálya szerint „ha A információt kér B-től, B pedig azonnal belekezd egy narratívumba, akkor B-t úgy halljuk, hogy azt állítja, a narratívum **értékelő mondanivalója** nyújtja a kért információt” (Labov – Fanshel 1997: 429).

A beszélgetésben résztvevők számára kulcsfontosságú, hogy felismerjék a narratívum mondanivalóját, még abban az esetben is, ha az nem eléggé világos vagy egyértelmű. Ilyenkor a hallgatónak kell kikövetkeztetnie a narratívum létrehozásához vezető értékelő mondanivalót, vagyis a narratívum „poénját”. Különösen fontos a mondanivaló felismerése a jogi eljárásban, mivel a laikusok narratíváinak értékelő mondanivalója („poénja”) gyakran fontos tényállási elemeket foglal magába.

Az elbeszélő személyéhez közvetlenül kötődő narratívumokon kívül a jogi eljárásra a narratívumok egy sajátos típusa is jellemző, amelyben az eredeti elbeszélő csak közvetve kapcsolódik a narratív megnyilatkozáshoz. Ezen **speciális jogi narratívum** kialakulását az indokolja, hogy a vádlott vagy a tanú nem mindig tudja az eseményeket azok időrendi sorrendjében, összefüggő történetként elmondani, ezért a kihallgató tiszt, illetve a bíró ún. zárt kiegészítő kérdésekkel segíti a vallomás megtételét, majd ezt követően narratívum formájában összegzi a hallottakat és „csak” ez utóbbi összegzés kerül a jegyzőkönyvbe.

Az alábbi párbeszéd egy rendőrségi kihallgatás felvételének részlete. A gyanúsított (Gy) ellen ittas járművezetés vétségének alapos gyanúja miatt kezdeményeztek büntetőeljárást. Az alkoholfogyasztás körülményeinek tisztázását követően a kihallgató tiszt (K) egy narratívumban összegzi a jogilag releváns információt:

K:	<i>Fogyasztott aznap alkoholt?</i>
Gy:	<i>Egész nap nem ittam, csak estefelé a haverokkal.</i>
K:	<i>Mit ittak?</i>
Gy:	<i>Hát, már pontosan nem emlékszem, de nem sokat, mert sietni kellett. Pénzünk sem volt sok, hitelbe meg nem adnak.</i>
K:	<i>Bort ittak vagy tömény szeszes italt?</i>
Gy:	<i>Hát csak egy kis fehérbort.</i>
K:	<i>Mennyit?</i>
Gy:	<i>Hát vagy úgy fél litert.</i>
K:	<i>Mikor voltak x kocsmában?</i>
Gy:	<i>Pontosan már nem tudom, de még világos volt.</i>
K:	<i>Mikor bementek vagy amikor kijöttek a kocsmából?</i>
Gy:	<i>Mikor bementünk.</i>
K:	<i>Mennyi időt töltöttek a kocsmában?</i>
Gy:	<i>Vagy úgy két órát, nyolckor már mentünk haza.</i>

A vallomásomban elmondom, hogy szeszesítalt a cselekmény előtt kb. 18 órától fogyasztottam 20 óráig. Megittam kb. fél liter fehérbort. A szeszesítalt X vendéglátóipari egységben fogyasztottam.

Befejezés

A világról szerzett tapasztalatok reprezentálása a különböző típusú szövegekben különböző módon valósul meg. Az eltérő reprezentációk létrejöttének magyarázatát – egyéb tényezők mellett – az szolgáltathatja, hogy az egyes beszélők a világ értelmezésének és strukturálásának különböző lehetőségeire támaszkodnak, illetve az értelmezés során bizonyos aspektusokat kiemelnek, előtérbe helyeznek, másokat pedig háttérbe szorítanak. A legtöbb esetben nincs arra lehetőség, hogy a valóság különböző szövegtípusokban történő reprezentációit összevegyük a minket körülvevő fizikai világgal. Ez az összevetés a jogi eljárásban elhangzó narratívumok esetében sem valószínűsíthető meg, ezért fontos a prototipikusnak tekinthető jogi narratívumok átfogó, több szempontból kiinduló, interdiszciplináris keretekben történő további vizsgálata.

Jegyzetek

¹ Ha a kérdés a vádlott befolyásolására alkalmas, illetőleg a választ magában foglalja, az nem az ügyre tartozik, arra illetéktelen személy tette fel, a tárgyalás tekintélyét sérti, vagy az ismételten ugyanarra a tényre irányul, a tanács elnöke a kérdésre a feleletet megtiltja. [1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról, 290. § (3)]

² Az idézetek egy bírósági tárgyalás hangfelvételének transzkripciójából származnak, amelyek 2002-ben készültek a *Nyelvhasználat a jogi eljárásban. Nyelvi átfordítás és ténykonstitúció a jogi tényállás megállapításának folyamatában* c. kutatás keretén belül. A kutatás tárgya a ténymegállapítás folyamata volt, vagyis az a folyamat, amelynek során a rendőrségen és a bíróságon büntető és polgári ügyszakban az eljárásban részt vevő személyek hétköznapi nyelven előadott narratívái jogi szaknyelven megfogalmazott tényállásokká formálódnak át.

Irodalom

- Iványi Zs. 2001. A nyelvészeti konverzációelemzés. *Magyar Nyelvőr*. 125. 1. sz. 74–94.
- Labov, W. – Fanshel, D. 1997. Beszélgetési szabályok. In: Pléh Cs. (szerk.) *Nyelv – Kommunikáció – Cselekvés*. Budapest: Osiris. 395–435.
- Tátrai Sz. 2005. A nézőpont szerepe a narratív megértésben. In: *Általános nyelvészeti tanulmányok. XXI.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 207–229.